

מלחמה ושלום

השפעות המלחמה בחיזבאללה על הכלכלה והמשק - ארבע נקודות

(נכתב בעיצומה של המלחמה)

:: לוי מורב

התקציב:

המחיר המיידני של המלחמה יבוא לידי ביטוי כבר בתקציב השנה הנוכחית.

אלא שאין לישראל שום בעיה בתחום התקציב. נכון לשנה הנוכחית יש בישראל עודפים של הכנסות ממסים, כתוצאה ישירה מגידול בפעילות הכלכלית הנמשכת כבר ארבע שנים רצופות ושתסתכם עד תום השנה בקרוב ל-20% צמיחת התמ"ג (תוצר מקומי גולמי).

כתוצאה מכך יש היום יש בידי מקבלי ההחלטות חמישה עשר מיליארד שקל שהיו מיועדים להחזר חובות פנים במטרה להקטין את חלקו היחסי של החוב הפנימי ביחס לתוצר לרמה המקובלת במדינות המפותחות - 65%. ניתן בקלות להעביר לפחות חלק מסכום זה, 5-6 מיליארד שקל, לצרכי מימון המלחמה: לצה"ל ולפיצויים לנפגעים האזרחים של הלחימה.

בנוסף, ישראל גייסה עד עתה רק ארבעה מיליארד דולר מתוך תשעה מיליארד דולר שארה"ב העמידה לרשותנו כערבויות למימון היציאה

מהמיתון בשנת 2003. בינתיים יצאנו מהמיתון בעצמנו בעיקר בזכות הפסקת האינתיפאדה. כך יש בידי ממשלת ישראל חמישה מיליארד דולר נוספים.

ועוד, בימים אלה מכרה מדינת ישראל את השליטה בבית הזיקוק באשדוד במחיר שיא של שלושה מיליארד וחצי שקל לקבוצת פז שבשליטת צדיק בינו. הנה עוד סכום כסף של ממש היכול לממן חלק נכבד ממחיר המלחמה.

מותר לנחש ולקוות שבדיונים על בסיס התקציב לשנה הבאה - 2007 - הטירוף שאחזו אותנו מאז 2003, של רפורמות מיותרות ומזיקות ושל קיצוצים בלתי שקולים בתקציב הביטחון, ייפסק בשעה טובה והגישה לתקציב תהיה מאוזנת יותר ורחבה.

הצמיחה:

סביר להניח שתהיה ירידה מסוימת בקצב צמיחת התוצר של ישראל כבר השנה ואולי גם בשנה הבאה. אולם אין בכך כל ודאות וזה תלוי

בימים אלה מכרה מדינת ישראל את השליטה בבית הזיקוק באשדוד במחיר שיא של שלושה מיליארד וחצי שקל לקבוצת פז שבשליטת צדיק בינו. הנה עוד סכום כסף של ממש היכול לממן חלק נכבד ממחיר המלחמה.

רק לפני זמן קצר אישנה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את תחזית הצמיחה של הרבע הראשון של השנה ולפיה קצב הצמיחה השנתי הוא 6.6%. זהו קצב גבוה ביותר בכל מקרה גם אם הצמיחה בסופו של דבר תהיה "רק" 5% זה ללא ספק נתון כלכלי מרשים ומעודד.

זאת ועוד - אין כל סכנה של התפרצות אינפלציונית בתנאים הקיימים במשק גם אם גרעון הממשלה יגדל. ככלל - הקשר בין גרעון לאינפלציה אינו כה ישיר. כדוגמא אפשר להזכיר כי למרות שבשנת 2003 (שנת הנתניהו) הגיע הגרעון בתקציב לשיא של 5.4% מהתוצר האינפלציה באותה שנה הייתה דווקא שלילית - מינוס 1.9%.

הענף שייפגע מיידיית הוא התיירות - הן תיירות החוץ והן תיירות הפנים. הקיץ היא העונה החמה, תרתי משמע, בתיירות הפנים ארצית בעיקר לצפון הארץ. חשוב שהמדינה תפעל לפצות מיידיית את גורמי התיירות ולא תערים מכשולים ביוורקטיים על הנפגעים. כל הגורמים העוסקים בתיירות חוץ: חברות התעופה, סוכני ומדריכי תיירים, חברות להשכרת רכב ובתי המלון כולם ייפגעו מהמלחמה. יש לפצות את כולם כדי לא למוטט את הענף.

כמו במקרים דומים בעבר תהיה ירידה בצריכה של הציבור בכל התחומים ממזון ועד מוצרים ברי קיימא, מדיירות למגורים ועד למוצרי הלבשה והנעלה. עם זאת עומק הירידה בצריכה תלוי בהתמשכות הלחימה ולכן השאלה החשובה היא כמה זמן תימשך הלחימה והאם הציבור ישוב במהירות לשגרת חיים רגילה.

כמו תמיד בתקופות של מתיחות ביטחונית, תהיה ירידה בהשקעות המשק. אולם אם ההסדרים המדיניים עם ממשלת לבנון וקיומו של כוח שיטור בין לאומי, אחרי הלחימה, יביאו למצב שבו תושבי המדינה לא יהיו בני ערובה של החיזבאללה, ואלה לא ישבו יותר על גדר הגבול עם לבנון, יש מקום להגברת ההשקעות בישראל, בלבנון ובאזור כולו.

הבורסה:

מאז חודש פברואר השנה ועוד יותר מאז חודש מאי, נמצא שוק המניות וניירות הערך של ישראל בנסיגה. הסיבה לכך פרוזאית למדי -

גם במקבלי ההחלטות, במיוחד על רקע העליה בתוצר בשנים האחרונות.

בשלהי השנה שעברה תחזית הצמיחה של האוצר ובנק ישראל הייתה זהירה ונעה סביב 4%. אחר כך באו תחזיות מעודכנות שהעריכו כי הצמיחה תגיע ליותר מ-5%. רק לפני זמן קצר איששה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את תחזית הצמיחה של הרבע הראשון של השנה ולפיה קצב הצמיחה השנתי הוא 6.6%.

זהו קצב גבוה ביותר בכל מקרה גם אם הצמיחה בסופו של דבר תהיה "רק" 5% זה ללא ספק נתון כלכלי מרשים ומעודד.

לאחר המלחמה, בצד הנזקים האזרחיים בעיקר ושימוש במלאי צבאי כמו דלק, פגזים וחלקי חילוף, יש מקום למדיניות מרחיבה של הממשלה במטרה למנוע ירידת התוצר. המדינה יכולה לנקוט בשני מהלכים משלימים: לפעול אצל נגיד בנק ישראל להורדת הריבית במשק ולהגדיל הן את בסיס התקציב והן את ההוצאה הציבורית והממשלתית. צמיחה או מיתון אינם רק עניין של גזירת גורל או עונש מנסראללה. הם בהחלט גם תוצאה של המדיניות אותה נוקטת הממשלה.

צמיחה או מיתון אינם רק עניין של גזירת גורל או עונש מנסראללה. הם בהחלט גם תוצאה של המדיניות אותה נוקטת הממשלה.

היריחות במניות הבנקאיות מוסברות ביריחות התלולות והנמשכות בשוק המניות וגם, במקרה נקודתי של הפסדי העתק של אליעזר פישמן בשוק המט"ח, בהימור הלא מוצלח שלו על הליירה התורכית, שהסתיים בהפסד של שני מיליארד וחצי שקל.

קצה הקרחון

הארץ דה-מרקר הפתיע ב-30 באוגוסט בכותרת: 'הטרור הוא עסק טוב'. עסק טוב למי? למנהלי חברות האבטחה כמובן. מסתבר שחבילת השכר הממוצעת של מנכ"לי חברות אמריקאיות גדולות הפעילות בתחום הביטחוני, הוכפלה מאז אירועי ה-11 בספטמבר 2001, לעומת גידול של 6% בממוצע שורשם בשכר של מנכ"לים בכלל החברות הגדולות בארה"ב. ולשם ההשוואה, על פי מחקר זה, שכרם המצטבר של 34 המנכ"לים הללו, הסתכם מאז ה-11 בספטמבר 2001 ב-984 מיליון דולר - סכום שבו אפשר היה לשלם ליותר ממיליון מתושבי עיראק כדי שיעבדו בשיקום ארצם למשך שנה. השכר הממוצע של מנכ"ל בשנת 2005 היה גדול פי 44 מהשכר של קצין בכיר בעל ותק של 20 שנים בצבא ארה"ב, ופי 308 משכרו של חייל מהשורה בדרגת טוראי. אך כל ההשוואות האלה הן כמובן דמגוגיה זולה. או שלא.

קרוב ל-28 מיליארד דולר. אין לכן כל בעיה או מצוקה במט"ח ואין מחסור, לכן ירידות או עליות של הדולר הן רק בגדר תנועות של בהלה רגעית, או של גורמים ספקולטיביים המבקשים לנצל את המצב בכדי לעשות קופה נאה. היחלשותו של הדולר בתקופה האחרונה והתחזקותו של השקל מוכיחה כי ניתוח זה נכון וכי אין סיבות של ממש לפיחות השקל מול הדולר.

אופטימיות זהירה?

ההתפתחויות בתחומי הכלכלה והמשק תלויות במידה רבה בתוצאות המאבק הצבאי. פגיעה קשה באחד האתרים האסטרטגיים של ישראל במפרץ חיפה שילווה בפגיעות של אלפי אזרחים, או פגיעה קשה בגוש דן באמצעות אחד מהטילים הבליסטיים שידוע שלאיראן יש אותם אבל לא ברור האם החיזבאללה יכולים להשתמש בהם, עלולים להביא את הממשלה לחיפוש אחר מוצא של כבוד.

כל פיתרון מדיני שלא יסלק את החיזבאללה מגדר הגבול בצפון המדינה ייתפס כהפסד וכחולשה ותהיינה לו השלכות מרחיקות לכת על ההרתעה ועל העוצמה של ישראל בשנים הבאות. בינתיים הצליח נסראללה להוציא משני הטירונים אולמרט ופרץ נחישות ורצון מפתיעים.

האופטימיות היא הנשק הכלכלי המושחז והיעיל ביותר. כל תוצאה של המלחמה שלא תפגע באופטימיות ושתוכיח כי לגבול בין לאומי מוסכם בין ישראל לשכנותיה יש משמעות וערך, ויש מי שמוכן להגן עליו, תחזק את הגישה החיובית ולפיכך תביא לגידול ההשקעות במשק, להמשך הצמיחה המהירה והגבוהה ולפריחה כלכלית של ממש.

המתכון המומלץ בימים אלה הוא של אופטימיות אבל, כמו שהקפידים עושים אהבה - בזהירות בזהירות.

השוק הגיע לרמת השיא שלו - כ-900 נקודות והנפילה הייתה צפויה ו"טבעית".

הגורם העיקרי לאזהרת רוח הן הירידות בבורסה במהלך הרבע השני של השנה, בחודשים אפריל-מאי-יוני הירידות במניות הבנקאיות מוסברות בירידות התלולות והנמשכות בשוק המניות וגם, במקרה נקודתי של הפסדי העתק של אליעזר פישמן בשוק המט"ח, בהימור הלא מוצלח שלו על הלירה התורכית, שהסתיים בהפסד של שני מיליארד וחצי שקל. בנק הפועלים הודיע כי יאלץ להגדיל ברבע השני של השנה את ההפרשות לחובות מסופקים באורח ניכר ובכך לרשום הקטנה של ממש ברווחים.

הלחימה בצפון הביאה לירידות חדות בבורסה לניירות ערך של ת"א ביום הלחימה הראשון, יום רביעי, 12 ביולי, וביום חמישי שאחריו. גם ביום ראשון - 16.7.06 החל המסחר בבורסה בירידות חדות. אולם לקראת סוף יום המסחר התהפכה המגמה ב-180 מעלות, והירידות של 4% הפכו לעליות נאות של 2.6% במדד ת"א 25.

כל חברות הביטוח המובילות: כלל, מגדל, הראל והפניקס פירסמו אזהרות רוח ברמה שונה של חריפות, מה שגרם לירידות שערים של כולן. אבל גם הן כבר ביום ראשון נסחרו בעליות שערים - מגדל עלתה ב-1.9% וכלל ביטוח עלתה ב-2%. יש לזכור שהירידות היו קורות בכל מקרה בגלל סיבות כלכליות.

חברת דירוג האשראי פיץ' הפיצה באמצע חודש יולי תחזית חיובית על המשק הישראלי וההערכה כי המלחמה לא תפגע בכיצועים הטובים של המשק. נראה שהירידות הגדולות בהתחלת הלחימה - כ-10% ביומיים והירידה הנוספת של עוד 4% במהלך המסחר ביום ראשון, הביאו חלק ניכר מן המשקיעים לנצל את ההזדמנות ולקנות מניות במחירים נמוכים.

מעניין במיוחד שכל הפעילות בבורסה היא פעילות של ישראלים. הזרים לא היו מעורבים באורח משמעותי לא במכירות ולא בקנייה. את המכירות שלהם הם התחילו עוד בחודש מארס השנה.

הזכור:

כדאי לזכור שאין שום סיבה ממשית לצניחת השקל מול הדולר. לישראל יש עודף של ממש במאזן התשלומים השוטף שלה, וכ-22 מיליארד דולר עודף במאזן של נכסים (הלוואות) שהיא משקיעה בחו"ל מול הלוואות ונכסים של זרים בישראל.

ברשות בנק ישראל רוברות במט"ח בגובה של

ביום ראשון - 16.7.06 החל המסחר בבורסה בירידות חדות. אולם לקראת סוף יום המסחר התהפכה המגמה ב-180 מעלות והירידות של 4% הפכו לעליות נאות של 2.6% במדד ת"א 25.

אין לכן כל בעיה או מצוקה במט"ח ואין מחסור, לכן ירידות או עליות של הדולר הן רק בגדר תנועות של בהלה רגעית, או של גורמים ספקולטיביים המבקשים לנצל את המצב בכדי לעשות קופה נאה.

לוי מורב הוא
עיתונאי כלכלי

✉ morav52@netvision.net.il